volt. Maga Esterházy János több nyilatkozatában és levelében kifejezte fenntartásait a pártfúzióval szemben, nagyrészt a fenti okokra hivatkozva.[29] Ez az egyesítés végül a magyar kormány határozott intenciói alapján jött létre 1936. március 12-én. Tegyük hozzá, hogy az egyesülés valóban beigazolta a tartózkodók korábbi félelmeit, azaz az Egyesült Magyar Pártról leszakadt az OSZKP szlovák és német osztálya és a párt a továbbiakban hangsúlyosan konzervatív nemzeti pártként tevékenykedett. Ezt azonban nem a keresztényszocialista eszmeiség valamely tudatos leépítés szándéka eredményezte, hanem sokkal inkább a kor eseményeinek felgyorsuló sodrása, amely menthetetlenül magával ragadta a szlovákiai kisebbség politikai vezetőit is.

Az Országos Keresztényszocialista Párt két háború közti működésének évei a csehszlovákiai magyar kisebbségi pártpolitika történetének fényes lapjai közé tartoznak. Tény, hogy a magyar politikatörténetben – mint már említettük – Giesswein Sándor halála után a keresztényszocialista mozgalom egyedül a szlovákiai magyar kisebbségi politikai palettán fejlődött tovább töretlenül. A párt igazi működési sikereit sok egyéb eredménye mellett olyan nevek is fémjelzik, mint Fischer Colbrie Ágoston,[30] Kassa nagy püspöke, Pfeifer Miklós kanonok[31] a Kassától Prágáig terjedő nyomornegyedek papja, Schalkház Sára[32] a zsidók mentésében vértanúhalált halt egykori kassai tanárnő és újságírónő, és Esterházy János,[33] aki a Keresztényszocialista Párt eszmeiségét megtartva vezette a Magyar Pártot az első Szlovák Köztársaság náci befolyástól fenyegetett időszaka alatt is kifogástalan emberi és politikai képességeinek számtalan tanújelét adva ugyancsak a mártírhalálig.

Az OKSZP fennállásának rövid története nemcsak azt bizonyítja, hogy a századelő „keresztényszocialista" eszmeisége jó talajra hullott és méltó gyümölcsöket termett a két háború közti Csehszlovákiába szakadt magyar népcsoport politikai és szociális érzékenységében, hanem az utódok számára követendő példaként állítja azt a rugalmasságot is, amellyel a szlovákiai kisebbségi magyar politikusok az OKSZP keretei között fel tudtak nőni a korabeli európai politika színvonalához.

Molnár Imre

„Elpusztítják szép nyelvünket"[1]

Néhány nap a moldvai csángók között

Amikor évekkel ezelőtt New Yorkban a Püski könyvesboltban Lakatos Demeter szabófalvi költő verseit kezembe vettem, nem tudtam Moldva melyik táján található ez a falu. Kárpáton túl, a Szeret és a Moldova folyók között akadtunk rá. Órákon át egy csodálatos parasztember vendégei voltunk. Mondatai rendkívüli élménnyel ajándékoztak meg bennünket, kik először jártunk Moldvában, csángó-magyarok között.

1 A szabófalvi csángómagyarok rendkívül archaikus beszédének pontos lejegyzése komoly nyelvészeti feladat. Egyébként – mint ennél az írásnál is –, csak érzékeltetni lehet az un. északi csángó beszéd jellegét. (*Szerk.*)

29 OLK 64 1936-41.

30 *Sinkó Ferenc:* A szlovákiai magyar katolikusok reformmozgalmai. kézirat, Teleki László Alapítvány Dokumentációs osztály 855/1990

31 *Sinkó Ferenc:* Mindig útban volt. In Szolgálat 1986/72. 43-53. old.

32 *Puskely Mária, Salkaházi Sára,* in: Akik a jobbik részt választották. Róma, 1978. 177-256. old

33 *Molnár I.:* Esterházy J... im. u.o.

Maradt elég magyar itt, de csak mi vínek, mik beszélünk csángosul. A gyermekeknek nem volt szabad tanulni csak oláhul és oroszul. A háború előtt zoláhok sufolkodtak rajtunk, haligáltak kűkvel mer románul nem tudtunk. Z'en anyám nem járt osztályokat. Csak amit a zanyjától, a zapjától kapott, úgy maradt ez a beszéd. Itt a faluba nem tudtak románul szokan. Kéne, hogy csináljanak iskolát, hogy leveleket hozzanak, hogy legyen mitől tanulnunk. Miből javulunk, ha nem írunk, nem olvasunk?

Mikor elmentem dolgozni a vasútnál, voltam 15 éves. A zoláhok sufolkodtak rajtunk. Tanulnunk kellett az ű nyelvüket. Később megemberkedtem, magyaroszan hogy beszéljek. Negyven esztendőt dolgoztam. Nem volt mivel csinálni, volt hít gyermekem, elevenek. Hármat elhánt a feleségem. Nehézből éltem, szegín ember voltam. Nem volt hell, elmenetem dologra.

'59-ben be voltam zárva Zsilávába, mert rosszul beszíltem. Be voltunk rekesztve, miután eltörvínyeztek. Hoztuk-vágtuk a nádat a Deltába. Sze tudja ziszten mennyien meghóttak. Sze loakval horták, kocsival a hultakat. Temettük ott hellbe. Ebídet nem adtak. Betültek sze ollan betegszígbe – mondják – holera. Szok ezer megholt ottan.

Én csináltam egy ívet csak. Kieresztettek hamarább, mert voltam szigín ember, volt hít gyermekem.

Nem volt mit együnk, pityúkát, kukuruzát vettem, hogy tartsam a disznót. Nem volt mit adjak egyik. Nem volt mit adj a tyuknak, hogy senvidik tojást. Kellett vegyünk mindent. Moszt adtak füldet, hogy dolgozzuk meg mük. Tavasszal kaptuk a helet, bevettek e kukuruzával, sz pityukával, tettem szüllüt, hogy csináljak bort. Jönnek a zünnepek, jön a huszvít, jön a karáson. Házasodik meg a gyermek, a lyány. Akkor mit kell az asztalra, mit tesz az asztalra? Nem volt mit végy. Szüllüből megsinálod te, kinyomod te, kiszorítod te. Nem ez igaz?

„...eszku – ...eszku."

Itt nem talált szemmit a forradalom. Szerettük, hogy megüttík e tiránt, azt megüttík.

Moszt ez mit csinál, nem tudjuk. Jól csinálna, rosszul csinálna? Már nem van besülve, mert moszt elvette zerőjét másziknak, akkor mit ütte meg azt? Nem mondom a nevit. Nem van messze attól, mellik meghótt. Van televízió, van rádió. Hallgatom az Európát. Nem mond ű igazand. Hazug. Még hazug. Sze kacag. Amellik kacag, az nem tiszta ember. Kacagsz valamikor, kacagsz, de mikor te hordozod az országot, sze kacagsz-hazugsz! Mise dolog ez? Nem tiszta dolog. A régi szekuritátét felvetkeztette újbul mász ruhába, tartsák űt!

Márciusban is büntették a magyarokat Marosvásárhelybe. Mondták zoláhoknak, hogy szökjenek magyarokval, mert azok kérik iskolát. Ez nem engedi, és úgy nem engedte tirán isz. Akkor mitől válik ki ez jobban, mint a másik? Mindtől még roszszabb. Az volt parasztka, nem tudott levelet olvasni, nincs klaszája. Ez beszél idegen nyelveket, ez rosszabb. Úgy látom én. Nem biztatom szenkit. Mit mondok én, úgy látom én. Ha ő járt volna Zsilávába mint jártam én, nem sinálna rosszat.

Vár a zideszanyám odahaza

Jó beszídet, jó tanácsot várunk. Legyen csak béke, váltsa meg az Iszten az embert. Ha hisz benne, akkor meglesz, ha nem, megfordullon. Szeretni kell a békét, ne legyék háború, ne legyék veszekedísz, beszéljenek az emberek egyik a másikval júl. Éllenek júl.

Mi mán megsináltuk a békét, elvégeztük a némettel. Akkor a 45-be kilenc hónap. Mise hónap volt akkor? Májusba! Megbírtuk a németet. Sze jártam a háborúba napkeletre, napszentületre, mentem Miskolzig. Kilenc májusba, akkor elfogyott a háború. Akkor jártom az Erdíbe '39-be, '40-be, mikor eljöttek a magyarok. Énekeltek: piros, fehér, zöld, ez az igaz magyar föld. Mondták nekem: Józika, gyere állj meg itten, ne

menj el te Moldvába, te állj meg itt! De mondom, megyek a haza, vár a zidesanyám, zuta van hugom, van ösem, amellyik várnak odahaza. Nem marattam el ott. '40-be, mikor bejöttek a magyarok, elvettík az Erdít. Nem gondol arra most szenki.

Persze, hogy nagy dolog, hogy mondják Magyarországba, hogy vannak még magyarok Szabófalvába. Közepi országnak, a Romániának vannak szok magyarok itt. Szok falu van, hogy elfelejtettík a beszédet. Hátré múlva 120 év.

Zegész magyar falu itte körbe vót menve Szeret vízzel. Itt napszentületre sze van még egy víz: Moldova. Víz foll. Itt mind laknak csak magyarok. De moszt nem beszélnek azok, elmaradtak. Már csak 3 falu van, körüll mind román. Bákóba vannak még többen. Itt elveszett a magyar beszíd. Volt a régi falu Berendiste, hol a Banyha, ott esznek a marhák. Van Banyha. Van forrász, szok forrász van. Kiástuk a kutat, sze csináltunk tekenőt itten kőbül. Sze ott masznak a népek, feleségek, sz a leányok. Mosznak ruhákot, meg a lepedüket. Ami van embernek a házánál menjen mossza meg ott. Ott mosz.

Sze ott ásztak, készen kaptak hultakat. Felszámították az arhiológok. Kaptak a dszürüket, kaptak a nyakukra nyakéket. Szép, drága dolgot kaptak. Ezek 1200 éve jőve, akkor kapták, magyarok voltak.

A zoláhok mondták itteni a magyaroknak, hogy jöttek Erdijbül erre, de a vínyek mellektül hallottam én, mondtak, hó z'Attila oda, Budához elment, leült Budába. Ő a magyaroknak a nagy emberik, mellik húzta üket, jöttek napkeletül. Királ vult. Sze maradtak betegek, maradtak vínek, ezeket hatta el, nem mind vitte el. Felszaporodtak, fel itt!

Vult egy poeta itt, Lakatos Demeter, csinált poézeket, csinált nekük a magyar beszédeket. Lakatos Demeter, az meg van húlva. A verseket a szekuritáte mind elvette. Nincs szemmi vers. Nem volt víny, mikor kiszult, 66 éves. Nehéz beteg volt. Annyival rosszul fordult nekie, leült az út melle, be es hánta szemeit, kiszúlt. Tágult a szüve. Mert hordozták a szekuritátéra.

Eljöttek a nyámaink, a magyaraink

Megkérem a feleségemet, vetkezzen fel ű es. Ezek az ingei még mikor jártam a tánchoz. Táncoltam a feleségemvel, mi. Ű szűtte, neki vannak szép dolgai.

– Hull van, jöjj ide, te! Nézd meg! Mucsizd meg az ingedet!

– Nem mucsizom.

– Mellikeket varrtad te? Vedd ki a katrincádat, ingedet. Ez a kendezű? Mi ez? Abroszka? Mi ez te?

– Ezt teríttük a zasztalra.

– Mi ez? Vedd fel te!

– Nem, nem veszem.

– Honne, vedd fel! Fényképeznek velem oszt ni. Tesznek bele az újságba. Kell szégyellned? Hát jó, ha megértük ezeket a napokat, hogy eljöttek a nyámjaink, a magyaraink. Kell félned?

– Nem olyan szép ez a katrinca.

– Vedd mászt akkor, amelyik szép! Hej te, vedd fel! No, haragszik a feleségem, micsinájjak neki. Megbánád! Haj te, vedd fel, hát miskő vedd fel? Tegyem e strusztullat a kalapomra? Hogy jártam én, mikor voltam ifjú '40-be?

Állj meg te, ugyan rossz bába. Te magyarkáné, te! Megvénültél sze... Küldik el a fényképet, isz akkor megbánod.

– Szégyellem, hogy elkészült. Nem készült ritkelés.

– Ezeket az emberek beszélnek ük nagy emebreikvel. Engedik nekünk isz a szabad világot itt, hogy beszélünk mink isz magyarul. Kelnek levelek. Szíp, hát mondja, hogy nem szíp?!

Lejegyezte: *Szíki Károly* (1993 nyarán)